

Drinken van het leven

Zondag 23 september 1917

‘Père-Lachaise, hoofdingang, morgen 14 uur.

Ik moet je iets vertellen. Maman.’

Het briefje was onder de deur geschoven. Dus ze was hier geweest. Wat kon je opperen over een moeder die haar dochter een half jaar niet had gezien en haar vervolgens uitnodigde op een begraafplaats? Jeanne had er het raden naar. Sinds ze haar relatie met Modigliani kenbaar had gemaakt, nu ongeveer een half jaar geleden, was er geen contact meer geweest. Haar ouders waren er vierkant tegen, punt uit. Ze had anders gehoopt, maar niet anders verwacht. Ze was volwassen nu, in staat om op haar eigen benen te staan.

Ze miste maman.

Jeanne hield van de stilte en de natuur op begraafplaatsen en kuste er vanzelfsprekend de bomen. Victor Noir en Bonne Maman: als haar moeder zou weten hoe bijzonder Père-Lachaise voor haar was ... Ze was er al om halftwee en besloot om alvast een kijkje te gaan nemen. Het terrein verkennen, zoals legerleidingen doen bij de uitwisseling van gevangenen. Ze was zenuwachtig. Het gesprek met Dedo zinderde nog na. De vliegende ster had de beslissing gebracht die al lang was genomen. Ze koos voor Dedo en zou altijd voor hem kiezen. Hij had toegegeven dat ze het niet goed hadden. Bekeek je het van de nuchtere kant, dan waren er drie oorzaken. Eén: haar beschermengel verdiende niet genoeg geld. Beschermdde haar niet. Twee: Jeanne verdiende niet genoeg geld. Verdiende de bescherming niet. Drie: ze kregen bitter weinig hulp. De kruimels waar ze van leefden waren voornamelijk afkomstig van zijn zaakwaarnemer en uit Livorno, waar de familie Modigliani hoopte dat met Jeanne eindelijk ook standvastigheid in zijn leven zou komen.

Na een tijdje viel haar oog op een tiental oudere mensen in een kring rond een gids, een kleine magere man die een rode paraplu omhooghield. De lucht was blauw, hij was in Parijs op dit moment voorzeker de enige

met een uitgevouwen paraplu. ‘... gaan overigens zijn grafmonument bezoeken, niet zo ver van hier. Brongniart kreeg op het hart gedrukt dat hij rekening moest houden met de bestaande beplanting en de verschillende hellingsgraden van het terrein. Men zegt soms dat Rome op zeven heuvelen is gebouwd, dames en heren, maar dat is niets vergeleken bij Père-Lachaise! Het terrein gaat op en neer, naar boven en naar onder, het houdt niet op, ik hoop dat u het einde van de dag haalt of u kan er hier gewoon gaan bijliggen!’

Geen twijfel mogelijk: stadsgidsen behoren tot de grappigste exemplaren van het menselijk ras.

‘Zijn niet-evidente taak heeft Brongniart op schitterende wijze ter harte genomen,’ vervolgde de gids. ‘Er zijn meer dan vijfduizend bomen op het grondgebied van Père-Lachaise, met name de esdoorn, es, plataan, acacia, beuk en linde aarden uitstekend in hun natuurlijke, eeuwenoude habitat. In Division 33 gaan we een es zien van twintig meter hoog en bijna vier meter omtrek, die geplant werd in 1849 en dus bijna de hele geschiedenis van de begraafplaats heeft meegemaakt. Graven in de buurt van deze es worden door zijn wortels omhooggeduwd, u gaat dat zien. Ik zal er u meteen bij vertellen dat specialisten denken dat deze es harder groeit dan normaal, en heeft u een idee waarom?’

Er was misschien iemand met een idee, maar niemand stak het vingertje op.

‘Omdat de es zich voedt met de menselijke resten die zijn weggesijpeld in de aarde errond.’

Dat bleef even nazinderen. ‘Vijfduizend bomen om te kussen,’ bedacht Jeanne, en toen verscheen maman in haar gezichtsveld. Moeder en dochter lachten naar elkaar, omhelsden elkaar, zagen elkaar graag. Zes maanden zonder elkaar te zien, zou nooit meer gebeuren. Er was iets. Ze is oud en verdrietig, dacht Jeanne.

Maman maakte een beweging met haar hand en ging resoluut op stap. Ze wist klaar en duidelijk waar ze naartoe wou. De hoofdweg in Père-Lachaise leidde omhoog naar Division 11, waar Chopin begraven lag en nog enkele andere graven van beroemdheden veelvuldig bezocht werden. Dit was dan ook het gedeelte van de dodenakker waar je de meeste bloemen zag. Ze hielden halt bij een grafmonument dat in niets te vergelijken was met alle andere op de begraafplaats. Een in een Romeins gewaad gehulde vrouwenfiguur leunde met haar elleboog op de rechtopstaande grafsteen

van haar echtgenoot. Ze ondersteunde haar gezicht met haar rechter handpalm. Wat vooral opviel was de kleur van de sculptuur: oranje, met hints van dieprood. Het was een werk in ‘Terra di Siena’. De Toscaanse stad Siena was bekend om de rozerode kleur van haar gebouwen en het centrale marktplein in de vorm van een schelp.

‘Kijk naar haar ogen,’ zei maman.

Jeanne keek naar de gesloten ogen.

‘Ze zijn dicht. Haar leven is ook voorbij,’ zei ze.

Het epitafaaf maakte duidelijk dat Louis Gourlot op 1 april 1816 gestorven was op 38-jarige leeftijd. In de steen vroeg iemand om te bidden voor zijn ziel.

‘De weduwe poseerde voor het beeldhouwwerk,’ zei Eudoxie. Dat had Jeanne al kunnen lezen als ze haar ogen de kost had gegeven: ‘Ce monument fut élevé par sa veuve désolée dont cette statue représente les traits.’

‘Ik kom hier graag,’ zei de moeder tegen haar dochter. ‘Sinds vorig jaar kom ik hier bijna elke dag. Er moet me iets van het hart, Jeanne, maar heb nog een beetje geduld.’

Ze wees naar het beeld en zei:

‘Ze heeft haar ogen dicht maar vertelt me alles over het leven. Ze is mijn vriendin. Elke keer ik hier kom, zijn haar kleuren anders en vertelt ze me andere dingen. Soms als het geregend heeft, is ze citroengeel, dan is ze helder en vrolijk en kan niets haar van de wijs brengen. Als de lucht grijs is, is zij vaalbruin, zonder gloed en o zo droevig. Dan kost het me alle moeite van de wereld om haar er weer bovenop te krijgen. Ze kan oranje en grappig zijn als een sinaasappel, of rood en vurig als de ondergaande zon. Ik heb hetzelfde meegemaakt als zij. Zij is mij en ik ben haar.’

Er was nog iets.

‘Kijk naar haar lippen. Er zitten gaatjes in, alsof iemand die niet kan verdragen dat ze haar man nog altijd liefheeft op haar heeft geschoten. Kijk, ze heeft ook een kogel in de borst. Ook daarom kom ik elke dag. Iemand moet haar beschermen.’

Terwijl Jeanne haar moeder zo hoorde praten, begon haar te dagen dat iets kon gebeurd zijn waarvan ze nooit had gedacht dat het mogelijk was. Eudoxie draaide zich om en stapte weg over het pad. Vijftien, misschien twintig meter verder, achter een bult in het aarden weggetje, hield ze halt bij een houten kruis van ongeveer een halve meter hoog, omringd door wel

tien potten met witte bloemen en een metalen hekje dat nauwelijks boven de grond uitreikte. Op het kruis:

‘ALEXANDRE DUMONT
12 07 1864 / 23 10 1916.’

Het was alsof iemand Jeanne twee harde klappen gaf in het gezicht. De eerste: op dezelfde dag geboren als Dedo, precies twintig jaar eerder. De tweede: sinds vorig jaar kwam maman hier bijna elke dag ...

Moeder en dochter stonden te kijken naar een doodsvonniss op een kruis en de jongere hoefde de oudere niet in de ogen te kijken om te weten dat ze gevuld waren met tranen.

‘Maman ...’

Een dam brak en Eudoxie barstte in een geluidloos snikken uit. Jeanne omhelsde haar, hun haren plakten aan elkaar en ze streefde de gebroken ziel die haar moeder was, masseerde haar rug met zachte klopjes, maakte ongecontroleerde bewegingen met haar handen, allemaal normale dingen in de realiteit van een waarheid die ze zich in geen duizend jaar had kunnen voorstellen.

De moeder vermande zich en het verbodene werd uitgesproken.

‘Ik hield zielsveel van Alexandre,’ zei ze. ‘Tot de dag van zijn dood was hij de man van mijn leven.’

De moeder begreep geen weerwoord te kunnen verwachten van een kind dat net te horen had gekregen dat het warme nest van haar jeugd niet meer dan het podium van een tragedie was geweest.

‘Als we samen waren geweest, wist ik dat we mekaar een hele tijd niet zouden zien,’ zei ze. ‘Ik was niet meer dan een lijntje in de agenda van zijn leven. Ik wist dat en ik leed er niet onder. Ik hield de beelden van onze ontmoeting vast achter mijn ogen en bekeek ze keer op keer. Ik zag hoe hij op me toeliep, mijn handen vastnam en me kuste. Ik knipperde met mijn ogen en hij kustte me opnieuw, hij ...’

‘Maman,’ prevelde Jeanne opnieuw. Haar moeder bracht een wijsvinger naar haar lippen.

‘Hij was ver weg en toch rook ik de geur van zijn huid. Van zijn gladde haren. Ik zag zijn sterke heupen en de glinstering in zijn blik, hij had zulke mooie ogen, Jeanne, ogen om te schilderen. Ik knipperde opnieuw met mijn ogen en ik proefde zijn lippen op de mijne, en keer op keer zag ik hoe hij mijn handen vastnam, altijd op een andere manier en op een andere plaats, alsof ik zo’n tijdschrift met een fotoverhaal doorbladerde.’

Terwijl Eudoxie praatte haakten haar vingers krampachtig in elkaar, ze leken een gevecht te voeren. Het gebeurde zonder dat ze het in de gaten had, alsof haar lichaam haar iets wilde zeggen wat haar verstand nog niet beseftte. Jeanne bleef luisteren met open mond. Was het haar moeder die tegenover haar zat of een dubbelgangster? Simultaan met haar bevreemding was er een gevoel van medelijden en vooral van genegenheid, niet de aangeboren genegenheid van het kind voor de moeder maar ten opzichte van een eenzame vrouw die haar leven had opgeofferd voor anderen, en die klaarblijkelijk toch ergens een kruimeltje geluk van de grond had opgeraapt.

Eudoxie zag hoe golven van emoties op Jeannes gezicht afrolden, maar ze had niet de reflex die ze normaal zou hebben gehad, spijt over wat was gezegd, over de verwarring die ze had geschapen in het hoofd van haar dochter.

‘En je weet hoe het gaat als je naar foto’s kijkt uit je eigen leven,’ zei ze, ‘hoe ouder de beelden, hoe scherper ze je voor de geest komen omdat je ze al zo vaak hebt bekeken.’

Jeanne hoorde haar moeder aan, sprakeloos.

‘Mijn lief klein katje,’ lachte Eudoxie, zo blij na het verlies van een zware last.

Jeanne dacht aan iets, een flauwe windstoot als gedachtenkronkel met het potentieel van een sermoen, een redenering die onmiddellijk verdween en vervangen werd door een andere gedachte, lang niet tegengesteld aan de eerste, die via haar haarwortels haar hersenpan binnendrong.

‘Je brengt me in de war, maman. Iemand zo jong en onschuldig als ik zou niet mogen geconfronteerd worden met een moeder die ook opeens jong en onschuldig is. Of wacht, wat zeg ik: jong en schuldig, is het niet!’

‘Schuldig,’ antwoordde Eudoxie direct, ‘daar zeg je me wat. Zeker heb ik me schuldig gevoeld. Maar sinds hij uit mijn leven verdwenen is, is het schuldgevoel er ook niet meer. En sinds hij er niet meer is, is hij er elke dag méér. Het onwezenlijke van wat we samen hadden is nu wezenlijk geworden, en wat we ‘in wezen’ hadden is nu reëel. Kind, er is in mijn hart geen plaats meer voor schuldgevoelens.’

‘Ik zal ze eens direct van replek dienen, dacht maman!’

Ze is van mij, dacht Eudoxie, ze is van mij en helemaal zoals ik, en hemeltjelijf, wat is ze groot geworden.

‘Ik maakte maar een grapje hé!’ zei het kind dat nog was overgebleven in Jeanne.

‘Hoe is hij gestorven?’ vroeg ze.

‘Door een ongeluk met zijn automobiel. Hij was op slag dood. Ik heb het pas weken later vernomen. Ik was hier dus ook niet op de begrafenis.’

‘Hoe was hij?’ vroeg Jeanne, in het besef dat geen stilte mocht vallen.

De jonkheid is vrijpostig, dus het was een vraag die Eudoxie had kunnen zien aankomen. Een vraag die haar mondhoeken in beweging bracht, een glimlach van zenuwachtigheid omdat zich hier een situatie voordeed waarop een vrouw van haar slag niet voorbereid kon zijn, maar ook een van opluchting en trots, want vertellen over Alexandre, het hoogste goed in haar leven, was iets wat ze tot nu toe alleen had gekund in de beslotenheid van haar hoofd, waar niemand anders haar kon horen of veroordelen en met alleen haar eigen geluidloze stem als gesprekspartner.

‘Hoe hij was? Waarom wil je dat weten?’

‘Maman, komaan!’

‘Schatje, het maakt toch niet uit ...’

‘Vertel! Maman, vertel! Nu je het ene hebt gezegd wil ik het andere ook weten!’

‘Hoe hij was ... Als we mekaar zagen gebeurde het meestal volgens hetzelfde ritueel. We spraken altijd af op dezelfde plek, hadden het leuk met elkaar, namen afscheid. Hij gaf me alles wat ik niet had. Hoe hij was ... hij was als een geest voor me.’

Een merkwaardige menselijke trek is om ervaringen die opgedaan zijn over een langere periode te vernauwen in tijd. Terugkijkend op een bevredigende relatie die een eeuwigheid heeft geduurd, ligt men dan te spartelen in een poel van lelijke herinneringen, meestal steeds dezelfde scènes voor de geest halend die de teloorgang van de relatie hebben bewerkstelligd of minstens bespoedigd. De zoetheid van een onwijs aantal dagen durft dan plaats te maken voor luttele zure momenten, zegt de hersendokter. Wat kan je d'r aan doen, slijtage is van alle tijden en het leven gaat voort, oppert de gewone mens. Qua positief en negatief kon het natuurlijk ook omgekeerd: dat de relatie een deerniswekkend karakter had, maar recht wordt gehouden door de herinnering aan enkele mooie momenten.

Eudoxie keek voorbij het kruis en daar stond Alexandre. Zijn blik liet geen enkele twijfel, hij hield van haar. Zijn handen streelden haar dwingend. Het waren zachte en sterke handen die haar zegden dat ze moest liggen. De handen stopten niet en bij elke verplaatsing drongen ze een nieuwe kamer binnen in haar schedel. Lichamelijke opwinding van de

niet-huwelijkse soort was dan mogelijk wel tegenstrijdig met het gangbare beeld van een katholiek opgevoed meisje, gedrenkt in wijwater en Onze Vader op de lippen getatoeëerd, maar van een lichaam kan niet verwacht worden dat het altijd doet wat de geest heeft geleerd, en wat viel in te brengen tegen de zindering van het moment? Eudoxie, hoogst ervaren in het dagelijkse overleven, voelde iets onbekends, mogelijk het ineenkrimpen en weer uitzetten van haar poriën. De toestand waarin man en vrouw zich bevonden had grote gevolgen voor beiden. De virtuele dimensie waarin ze verkeerden, de wachtkamer waarin alles een vrijblijvend karakter had en de grote beslissingen werden uitgesteld, was er in wezen niet meer. Goed, niets was echt begonnen en je kon altijd argumenteren dat hij dood en begraven was, maar je zou wel gek zijn om net op dit moment te zeggen dat iets voorgoed was verloren, en zijn handen schreven nu in de sterren dat haar leven kon beginnen. Hij streelde de onderkant van haar benen, het harde vlees van haar scheenbenen en kuiten met het onvrouwelijke, harde reliëf en de sproeten die zich allemaal in die zone hadden verzameld (de rest van haar verschrompelde lichaam was opvallend blank en gaaf). Zijn gezicht kwam omhoog, hij kuste de holte van een knie, trok behoedzaam haar schoenen uit en legde ze opzij, netjes naast elkaar, twee hakken op de eerste rij bij een spraakmakend spektakel. Ze ademde zwaar, haar sobere borsten gaven me daar een vertoning weg! Nu was een hand van hem niet sterk meer, maar uitsluitend zacht. Zo zacht waren die vingers dat ze haar zintuigen volkomen andere signalen deden opvangen dan ze ooit had meegemaakt bij een man.

‘Nadat ik hem gezien had ging ik uiteraard telkens terug naar huis,’ vervolgde Eudoxie. ‘Soms moest papa laat werken en was ik blij dat hij er niet was. Als hij er niet was, was er niets gebeurd. Ik had hem niet bedrogen en hem zeker geen verdriet aangedaan. Alles was goed. Daar heb ik nu een beetje spijt van, dat ik wilde dat hij er niet was om te kunnen ontkennen wat er was gebeurd.’

‘Een beetje spijt, maman?’ vroeg Jeanne. ‘Niet meer dan dat?’

‘Niet meer dan dat. Ik heb geleerd dat een mens eigenaardig in elkaar zit. De religie speelt een rol in mijn leven maar ik deed dingen die me de toegang zouden moeten ontzeggen aan de poorten van de kerk. Maar ik hoop dat je mij ooit zal begrijpen. In mijn binnenste dansten spoken. Als papa er was toen ik thuiskwam, gebeurden de dingen die altijd gebeurden. We praatten en gingen vriendelijk met elkaar om. We praatten over dingen

die er niet toe deden. Het bedrog voelde zo natuurlijk aan dat het een logisch onderdeel uitmaakte van mijn leven. Het moest zo zijn, iemand had het zo voor mij geregeld.’

De ene helft van Jeanne wist nog altijd niet wat ze hoorde, de andere koesterde de hoop dat het verhaal voor haarzelf een positieve wending zou krijgen.

‘Ik leefde,’ zei Eudoxie. ‘Ik dronk van het leven. Als papa het over je schilder heeft, ben ik het meestal met hem eens. Ik spreek hem bijgevolg niet tegen. Vanuit ons standpunt als ouders kon je niet slechter kiezen. Maar belangrijker dan ons standpunt is dat van jou. Belangrijker is dat je leeft. Dus ik zeg je nu wat ik erover denk en ik zal er nooit anders over denken: als Modigliani je doet drinken van het leven heb je mijn zegen.’